

Læringspunkter fra Askøy-saken 2019

Oppsummering av innlegg fra Vannberedskapskonferansen 2021

Vannberedskapskonferansen 27. – 28. okt 2021

- Seniorforsker Stian Antonsen fra NTNU Samfunnsforskning – SINTEF Rapport 2021:00115 «Uavhengig gransking av hendelse ved Kleppe vannverk 2019»
 - Organisatoriske og politiske forhold
- Sjef for vann og avløp, Askøy kommune, Anton Bøe –
 - Hva lærte vi og hva har vi gjort

Rapport

Uavhengig gransking av hendelse ved Kleppe vannverk 2019

Forfattere

Hjarnar Eibaekrøll, Hanne Margrethe Lund Kiltand, Renwig Eiveth Thinnarvik, Stian Antonsen, Carl Olav Sjøestad, Stian Bruaset, Arild Sævi, Sindre Ørøy, Anders Lein Aalberg

Foto: Rune Sivvåg, SI

Hendelsen

- Torsdag 6. juni ble det oppdaget et utbrudd av mage-/tarminfeksjon i Askøy kommune
- Adressene til de syke indikerte tilknytning til et område forsynt av høydebasseng 168 tilknyttet Kleppe vannverk
- I de neste to ukene blir om lag 2000 personer syke, 76 innlagt og to personer døde
- De direkte årsakene var innlekking av forurenset vann til høydebassenget, og kilden var avføring fra ville dyr og fugler
- En lang tørkeperiode etterfulgt av periode med store nedbørsmengder gjorde at forurensingen kunne trenge inn gjennom sprekker
- Bakterien campylobacter jejuni anses å være den sykdomsfremkallende mikroorganismen

Bare uflaks – eller bakenforliggende faktorer?

Antonsen: Forhold knyttet til organisasjon og politikk var med på å berede grunnen for hendelsen

Rapporten pekte på:

- Mangelfull farekartlegging og farehåndtering; ROS ikke utført i henhold til vannverkets egne prosedyrer
- Mangelfull internkontroll; manglende oppdatering og oppfølging av prosedyrer, inkludert prosedyrer for tilsyn og vedlikehold av høydebasseng
- Overordnet beredskapsplan for kommunen fra 2015 manglet oppdatert og tilgjengelig plan for vann og avløp
- Siste hovedplan for vannforsyning datert tilbake i 2005 – kommune med stor utvikling

Hvorfor var det sånn?

- **«Handlingsorientert muntlighetskultur»**

- Mer opptatt av faglig handling enn av saksbehandling
- Tette samarbeidsrelasjoner – man snakket mye med de man hadde tradisjon for å snakke med
- Høy lokalkunnskap
- God trening i å håndtere hyppige mindre hendelser med kortsiktig brannslukking – godt nok

- **Kostnadsside**

- Ikke fokus på dokumentasjon
- Manglende ledelsessystemer, eller systemene forbigås
- Lite systematikk
- Lite planmessighet

«En slik kultur vil slite med å dokumentere og selge inn behovet for nødvendige investeringer i VA-infrastruktur til de som sitter med økonomisk og politisk ansvar og myndighet»

Kunne hendelsen vært unngått?

Flere anledninger til å vurdere risikobildet og hastegrad rundt HB168

- Rapport i 2008 omtaler bassenget som «ikke av topp kvalitet» grunnet liten fjelloverdekning og fare for innlekking
- Mattilsynet påpekte i 2010 manglende prøvetaking ved dette bassenget
- I forbindelse med rengjøring av bassenget i 1997 og 2014 kunne risiko vært dokumentert og vurdert

Signalene om HB168 druknet i en sky av andre signaler fra andre deler av VA-nettet. Høydebasseng 125 ble vurdert som å ha større risiko knyttet til seg – «lokkeeffekt» der prioritering av ett utvalgt risikoområde kan overskygge andre kritiske risikoområder

«Kunne vært unngått om signalene hadde nådd opp i støyen, men håndtering ville krevd politisk vilje og gjennomføringsevne»

Politiske forhold

- Mange små partier, skiftende konstellasjoner, konsekvenser for langsiktighet i utvikling av planer, og hvordan planverket følges opp politisk
- «Innbyggervennlig kommune» - ekspropriasjon ikke verktøy, liten vilje til å skjære igjennom med regelverk og planverk i hånd, jobbe dialogbasert rundt politiske prosesser og i forholdet til innbyggerne
- Uttalt ønske om å holde VA-gebyrer lave – en rammebetingelse som direkte påvirker aktivitet, herunder evne til å raskt kunne håndtere risiko
- «Utbyggervennlig kommune» – stimulere til vekst og utvikling, ingen eksempler på anvendelse av rekkefølgekrav som sikrer at forhold rundt VA er håndtert før man sier ja til utbygging

Paradoks: VA-infrastruktur bygges i 40-100 års perspektiv – politikere velges for 4...

«Nærliggende å tenke at vi venter litt til med disse investeringene – gravd ned i bakken, ute av syne ute av sinn så lenge det fungerer – skyves foran deg politisk. Det kan du gjøre ganske lenge, inntil...»

Han med skoa på – VA-sjef Anton Bøe

«Vi vil aldri inn i en slik krise igjen!»

Politikerne har gjennom hendelsen blitt smertelig klar over hvilket ansvar de har

Granskingsrapporten har blitt et verktøy for politikerne som forteller hva de skal spørre om for å ha kontroll

Omfattende forbedringsarbeid som er forankret i hele organisasjonen – fra driftsfolket i VA-etaten, via driftssjefen, rådmannen og opp til politikerne

Konkrete tiltak

- Kraftig oppbemanning – 11 nye stillinger opprettet for å jobbe med forbedringsarbeid og deretter sikre kontinuerlig utvikling.
- Analyserer fremtidig kompetansebehov, særlig knyttet til store investeringsprosjekter som ligger i ny handlingsplan for VA
- Kontinuerlig farekartlegging / ROS-analyser der hele virksomheten involveres gjennom daglige gjøremål
- Nye prosedyrer utvikles og legges inn i nytt kvalitetssystem – folk rekruttert fra bl.a olje
- Handlingsplan for VA og VA-norm er politisk behandlet og på plass

«Og utrolig viktig: Vi har fått eksproprieringsvennlige politikere – vedtak fattet nødvendig for utbygging av Askøy-vann. Det ville vi aldri ha fått før!»